

Regulatívy pre zachovanie vidieckeho rázu obce Malachov

Príloha č. 2: Odporúčania k tvorbe záhrad a krajiny

podľa Manuálu: Ako stavať pod Rozsutcom.¹

POSTAV DOM, ZASAĎ STROM.

Krajina je symbolom vlasti a domova a vytvára identitu regiónov. Preto **nie je vhodné používať tuje a cyprusy** podľa vzoru krajiny z Toskánska. Naopak, **vhodné je** v záhradách uplatniť tradičné druhy stromov a rastlín. Sú to najmä **ovocné stromy, lipy a ďalšie listnáče, prípadne aj ihličnany**. Listnaté stromy znižujú prašnosť až 8x, zvlhčujú vzduch o 10 % a v ich tieni je v lete až o 4° C chladnejšie. V zime sú bez listov a prepúšťajú cenné slnečné lúče.

ŽIVÝ PLOT

Správne zvolený živý plot vytvára okrem harmonického prostredia aj priaznivejšiu mikroklimu daného miesta – zvlhčuje vzduch, zmierňuje letné horúčavy, listy krov pohlcujú škodliviny a účinne tlmia hluk z okolia. Navyše poskytujú priestor pre život vtáctvu a užitočnému hmyzu. **Pri výsadbe živého plota vo vidieckom prostredí by sa mali využiť najmä tradičné druhy z regiónu.** Môže ísť o **trnky, šípové ruže, vtáčí zob, hrab alebo buk**. Do záhrady vám prinesú jedinečnosť, rozmanitosť, premenlivosť počas roka a tým i farebnosť. Okrem nich môžete siahnuť po **stálozelených listnatých kroch ako sú dráč Júliin (Berberis julianae), hlohýňa (Pyracantha) či vavrínovec lekársky (Prunus laurocerasus)**. Ak chcete, aby sa váš živý plot počas roka menil, doporučujeme vysadiť **muchovník (Amelanchier), pajazmín (Philadelphus), dulovec (Chaenomeles), aróniu (Aronia), rakytník (Hippophae), kalinu (Viburnum), drieň (Cornus) či svíb (Swida)**. Na výsadbu je možné dokonca použiť aj **ovocné kry ako ríbezle, egreše, maliny či ostružiny**, ktoré je vhodné použiť i na optické rozdelenie záhrady či zamaskovanie kompostoviska. Živý plot sa majiteľom odporúča počas rastu skracovať na **maximálnu výšku 1,6 m**, aby nezhoršoval svetelné pomery v okolí.

PREDZÁHRADKA

Vďaka predzáhradkám je vidiek rozmanitý a vlúdny. Nie sú anonymné, o ich údržbu sa stará majiteľ domu. Dediny sú tak plné kvetov aj bez náročných výsadiieb letničiek na verejných priestranstvách, typických pre mestské parky. Sterilný trávnik kosený na 2 cm je zbytočným mrhaním zdrojmi i energiou. Zbytočné sú plastové či sadrové sošky a ozdoby, **uprednostňujte tradičné kvitnúce trvalky a jarné cibuloviny**. Na výber je dnes mnoho variet.

Tipy na vhodnú skladbu jednoduchých trvalkových záhonov do predzáhradky aj na verejné priestranstvá: 1) echinacea purpurová (Echinacea purpurea), rudbekia žiarivá (Rudbeckia fulgida), ozdobnica čínska (Miscanthus sinensis), 2) šalvia hájna (Salvia nemorosa), alchemilka mäkká (Alchemilla mollis), ruža (Rosa), smlz ostrokvety (Calamagrostis acutiflora), tulipány (Tulipa), 3) perovskia (Perovskia), echinacea (Echinacea), rebríček obyčajný (Achillea millefolium), smlz ostrokvety (Calamagrostis acutiflora).

Najpoužívanejšou rastlinou pri tvorbe živého plota je dnes tuja. Oblúbenosť si získala vďaka nenáročnej starostlivosti a rýchlemu rastu. Aj napriek tomu, že sa najlepšie hodí na cintoríny, rastie v každej druhej záhrade rodinného domu. Záhradníci ani architekti ju pri svojej tvorbe nemajú v obľube, pretože je statická, po celý rok nemenná a spolu so sterilným anglickým trávnikom záhrady unifikuje a okolo domu vytvára mŕtvly priestor. Nevhodné sú tiež cyprusy, smrek a iné ihličnaté dreviny tvarované

¹ Manuál: Ako stavať pod Rozsutcom, kol. autorov. Varín: Združenie obcí Mikroregión Terchovská dolina. 2017. ISBN 978 80 972 852 0 3

odrezávaním vrcholcov. Okrem nich však existuje množstvo ďalších **stálozelených krov**, ktoré vás dokážu pred nežiaducimi pohľadmi okolia ochrániť rovnako dobre. Ak sa predsa len nechcete zbaviť myšlienky na živý plot z ihličnanov, skúste to s **tisom** – rast je síce pomalší, no veľkou výhodou oproti tujam je jeho dlhovekosť.

STROMY

V minulosti bolo zvykom, že sa pri významných udalostiach sadili stromy – solitéry. Robilo sa tak pri postavení novej drevenice, pri narodení dieťaťa alebo pri svadbe. Tieto stromy sa tak stali súčasťou krajiny a okrem ochranného prvku v sebe niesli spomienky a osudy konkrétnych ľudí. Veľmi často sa stretávame s nesprávnym orezom korún vzrastlých stromov.

ZOZNAM RASTLÍN VHODNÝCH DO ZÁHRADY A PREDZÁHRADKY

BYLINKY A KORENINY

bedrovník anýzový (*Pimpinella anisum*) fenikel obyčajný (*Foeniculum vulgare*) rasca lúčna (*Carum carvi*) kôpor voňavý (*Anethum graveolens*) koriander siaty (*Coriandrum sativum*) ligurček lekársky (*Levisticum officinale*) – ľudovo maggi bazalka pravá (*Ocimum basilicum*) pamajorán obyčajný (*Origanum vulgare*) oregáno jablčník obyčajný (*Marrubium vulgare*) levanduľa lekárska (*Lavandula angustifolia*) majorán záhradný (*Majorana hortensis*) mäta pieporná (*Mentha piperita*) medovka lekárska (*Mellisa Officinalis*) rozmarín lekársky (*Rosmarinus officinalis*) saturejka záhradná (*Satureja hortensis*) šalvia lekárska (*Salvia officinalis*) dúška tymiánová (*Thymus vulgaris*) yzop lekársky (*Hyssopus officinalis*) rumanček kamilkový (*Matricaria recutita*) nechtík lekársky (*Calendula officinalis*) pestrec mariánsky (*Silybum marianum*) palina abrotská (*Artemisia abrotanum*) divozel veľkokvetý (*Verbascum densiflorum*) čerňuška siata (*Nigella sativa*) valeriána lekárska (*Valeriana officinalis*) senovka grécka (*Trigonella foenum–graecum*) repík lekársky (*Agrimonia eupatoria*) rebríček obyčajný (*Achillea vulgaris*) kapucínka väčšia (*Tropaeolum majus*)

CIBUĽOVINY A HĽUZY

tulipán (*Tulipa*) šafrán (*Crocus*) ľalia (*Lilium*) jesienka (*Colchicum*) mečík (*Gladiolus*) snežienka (*Galanthus*) bleduľa (*Leucojum*) kosatec (*Iris*) georgína (*Dahlia*) modrica (*Muscari*) hyacint (*Hyacinthus*) veternica (*Anemone*) ľaliovka (*Hemerocallis*)

TRVALKY I LETNIČKY

klinček (*Dianthus*) cínia (*Zinnia*) astra (*Aster*) hrachor (*Lathyrus*) flox (*Phlox*) krasuľka (*Cosmos*) mesačnica (*Lunaria*) nevädza (*Centaurea*) náprstník (*Digitalis*) slnečnica (*Helianthus*) echinacea (*Echinacea*) rudbekia (*Rudbeckia*) prilbica (*Aconitum*) – jedovatá! lupina (*Lupinus*) slez (*Malva*) chryzantéma (*Chrysanthemum*) sirôtko (*Viola tricolor* var. *hortensis*) aksamietnica (*Tagetes*) srdcovka (*Lamprocapnos spectabilis*) hosta (*Hosta*) ježibaba (*Echinops*)

POLOKRY, KRY A DREVINY

arónia (*Aronia*) baza čierna (*Sambucus nigra*) čerešňa (*Prunus*) dráč obyčajný (*Berberis vulgaris*) drieň obyčajný (*Cornus mas*) egreš (*Ribes uva–crispa*) hloh (*Crataegus laevigata*) hortenzia (*Hydrangea*) hruška (*Pyrus*) jablňo (*Malus*) jarabina (*Sorbus*) josta (*Ribes × nidigrolaria*) kalina obyčajná (*Viburnum opulus*) lieska obyčajná (*Coryllus avelana*) moruša (*Morus*) – kričková forma na chránené teplejšie lokality vtáčí zob (*Ligustrum vulgare*) orgován obyčajný (*Syringa vulgaris*) orech (*Juglans*) pivónia (*Paeonia*) rakytník rešetliakový (*Hippophae rhamnoides*) ríbezľa (*Ribes*) ruža (*Rosa*) slivka (*Prunus*) tavoľník (*Spiraea*) trnka (*Prunus spinosa*) višňa (*Prunus cerasus*) zemolez obyčajný (*Lonicera xylosteum*) zlatovka previsnutá (*Forsythia suspensa*), ľudovo zlatý dážd'

Rady o vhodných varietach ovocín pre oblasť Malachova radi poskytnú členovia Základnej organizácie Slovenského zväzu záhradkárov. Kontaktujte OÚ alebo webstránku obce.

ZOZNAM INVÁZNYCH DRUHOV RASTLÍN

Na invazívne druhy rastlín sa viažu ustanovenia [zákona č. 150/2019 Z. z.](#) o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov a zmene a doplnení niektorých zákonov. Je zakázané ich držať, prepravovať, dovážať, pestovať, rozmnožovať, obchodovať s nimi.

Vlastník, správca, užívateľ pozemku je povinný sa starať o pozemok tak, aby nedochádzalo k rozšíreniu týchto druhov na jeho pozemku a v prípade výskytu invázných druhov je povinný ich odstraňovať.

a) Bylinné druhy

Vedecké meno	Slovenské meno	Rozmnožovanie
<i>Ambrosia artemisiifolia</i>	ambrózia palinolistá	generatívne
<i>Asclepias syriaca</i>	glejovka americká	generatívne vegetatívne
<i>Fallopia sp. (syn. Reynoutria)</i>	pohánkovec (krídlatka)	vegetatívne
<i>Heracleum mantegazzianum</i>	boľševník obrovský	generatívne
<i>Impatiens glandulifera</i>	netýkavka žliazkatá	generatívne vegetatívne
<i>Solidago canadensis</i>	zlatobyľ kanadská	generatívne vegetatívne
<i>Solidago gigantea</i>	zlatobyľ obrovská	generatívne vegetatívne

b) Dreviny

Vedecké meno	Slovenské meno	Rozmnožovanie
<i>Ailanthus altissima</i> *	pajaseň žliazkatý	generatívne vegetatívne
<i>Amorpha fruticosa</i>	beztvarec krovitý	generatívne vegetatívne
<i>Lycium barbarum</i>	kustovnica cudzia	generatívne vegetatívne
<i>Negundo aceroides</i> *	javorovec jaseňolistý	generatívne

Viac informácií a fotografie nájdete na: <https://pado.blog.sme.sk/c/325845/Invazne-druhy-rastlin.html>